

Н. В. Трусова,
к. е. н., доцент, докторант,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Дніпропетровськ

ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ПРОГНОЗОВАНОЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

N. Trusova,
PhD., associate professor, past graduate student for getting Doctor Degrees
Dnepropetrovsk State Agrarian-Economic University, Dnepropetrovsk

EXTERNAL ENVIRONMENT FOR FORECASTING THE SYSTEM FINANCIAL POTENTIAL OF ENTERPRISES

У результаті дослідження спроектовано прогнозну модифікацію системи фінансового потенціалу підприємства, яка генерується сигналами зовнішнього середовища та дозволяє визначити поведінку внутрішнього середовища мікрооточення. Обґрунтовано, що будь-яка система відкрита до зовнішнього середовища. Динамічність змін зовнішнього середовища спонукає систему генерувати зміни у внутрішньому середовищі, підпорядковуючи характер поведінки мікросистеми та макросистеми. Параметри "споживачі, конкуренти, постачальники, інфраструктура ділових відносин підприємства" враховуються в системі факторів мікрооточення. Разом ці дві системи формують блок "зовнішні ринкові сигнали". Сигнали, що поступають з мікрооточення формують систему факторів внутрішнього середовища підприємства. Взаємозв'язки всіх трьох підсистем формують систему прогнозних моделей взаємозв'язку факторів і фінансових результатів. Доведено, що підсистеми фінансового потенціалу підприємства визначаються сукупністю засобів управління фінансами підприємства, які забезпечують взаємозв'язок між процедурами прийняття управлінських рішень і генерацією фінансових результатів за умов постійних змін параметрів зовнішнього середовища.

The study was designed projected modification of financial potential of the enterprise generated signals of the environment and to determine the behavior of the internal environment microenvironment. Proved that any system is open to the environment. Dynamic changes of environment encourages system to generate a change in the internal environment, dominating the behavior of microsystem and macrosystem. The "customers, competitors, suppliers, infrastructure business relations enterprise" system factors are taken into account in the microenvironment. Together, these two systems form the block "external market signals". The signals coming from the microenvironment factors form a system of internal environment of enterprise. The relationship of the three subsystems form a system of predictive models of the relationship factors and financial results. It is proved that the financial potential of the enterprise subsystems defined set of management tools finances enterprises which provide the relationship between management decision-making procedures and the generation of financial performance under conditions of constant changes in the parameters of the environment.

Ключеві слова: прогнозування, фінансовий потенціал, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище, мікрооточення, макросистема.

Key words: forecasting, financial potential, the environment, internal environment, the microenvironment, macrosystem.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Необхідність постійного врахування факторів ризику зовнішнього середовища за умов неповноти та не-

достовірності економічної інформації, потреба в аналітичному обґрунтуванні управлінських рішень висувають на перший план принцип фінансового прогнозування, що

є особливо актуальним для сільськогосподарських підприємств. Згідно з системним підходом, фінансовий потенціал структурно являє собою систему взаємопов'язаних елементів за певних параметрів виходу і входу фінансових ресурсів: параметри виходу — це власні фінансові ресурси, які визначають, з якими показниками якості (ліквідності), з якими витратами, за якою ціною, у які терміни вони мають бути реалізовані. Параметри "входу" визначають потребу у фінансуванні внутрішніх процесів суб'єкта господарювання. Зворотний комунікаційний зв'язок між постачальниками фінансових ресурсів (входом), клієнтами на власні фінансові ресурси (виходом), зовнішнім і внутрішнім середовищем та суб'єктом господарювання за сукупним обсягом фінансових ресурсів, забезпечує формування системи фінансового потенціалу спрямовану на цільові параметри прибуткової діяльності суб'єкта. Це дозволяє застосувати в дослідженні системи фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства загальні закономірності організації системи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження в області синтезу знань з організаційної теорії та загальної теорії систем по суті представляє собою теоретико-методологічний фундамент прогнозних досліджень в області економіки та фінансів, що базується як на класичних позиціях Т. Парсонса, Р.Л. Акоффа, ДМ. Гвішіані, Л.фон Берталанфі, Ф.Каста, Дж. Розенцвейга, так і на сучасних інтерпретаціях В.С. Тьютіна, ВМ. Садовського, Ю.А. Урманцева та інших дослідників. Втім, модифікація існуючих методів системного підходу та системного аналізу за новими напрямками дослідження утворювали нові форми системного мислення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є проектування прогнозної модифікації системи фінансового потенціалу підприємства, яка генерується сигналами зовнішнього середовища та дозволяє визначити поведінку внутрішнього середовища мікрооточення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

З позиції системного підходу, підприємство представляє собою складну систему, до якої успішно можна прикласти такі принципові ознаки, як: стохастична природа, ієрархічність будови, ціленаправленість функціонування, виділення загальних критеріїв оптимальності, обмеженість ресурсів, економічний вибір та багатоваріантність розвитку [2; 4]. Це дозволяє застосувати в дослідженні системи фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства загальні закономірності організації системи. В структурі організації всі її елементи, як правило, самі представляють собою складні системи. Так, в узагальненні, поняття фінансовий потенціал визначений сукупністю фінансових ресурсів, що знаходяться в розпорядженні господарюючих суб'єктів, а також представляють собою систему їх використання, залучення та розподілу [1; 4; 5]. В авторській інтерпретації, фінансовий потенціал пред-

ставляють собою множину фінансових відносин, які в сукупності та взаємодії обумовлюють і визначають процеси акумулювання і розподілу фінансових ресурсів. Тобто фінансовий потенціал спроможний характеризувати ефективність і успішність протікання виробничих, маркетингових, інформаційних процесів на підприємстві, інтегруючи їх у концептуальну модель системи.

Інтеграційна властивість системи фінансового потенціалу не представляє собою окремих предмет дослідження, а звідси й не отримує своєї формалізації. Необхідність прогнозування динаміки розвитку сільськогосподарського підприємства на основі відстеження реакцій на зміну параметрів його фінансової підсистеми, проявляє себе як фінансовий індикатор стану інших підсистем підприємства. Факторами зміни параметрів виступає вплив очікуваних та стихійних закономірностей розвитку системи, ефект якого необхідно ідентифікувати та спрогнозувати. Системний погляд на підприємство дозволяє зобразити його фінансову діяльність у вигляді генерації фінансових результатів як відповідей на якість управлінських рішень та сигналів зовнішнього середовища. Один з визначальних принципів системного підходу — будови системи — дозволяє представити організацію, як систему, що входить до складу більш великої системи — її оточуючого середовища. А будь-яка система відкрита до зовнішнього середовища. Тому динамічність змін зовнішнього середовища спонукає систему генерувати зміни у внутрішньому середовищі, що в принципі підпорядковується другому закону теорії систем, з якого витікає, що характер поведінки мікросистеми обумовлює характер поведінки макросистеми.

Шляхом проекції системної структури в середину внутрішньої середовища організації (реалізуючи формулу "функція породжує систему, а структура інтерпретує ціль") побудуємо модель системи фінансового потенціалу підприємства як об'єкту прогнозування (рис. 1). Безумовно, фактори зовнішнього середовища формують ризик в внутрішньому середовищі, що обумовлює складність прогнозування майбутнього та поточного фінансового стану та прийняття управлінських рішень. Звідси, адекватна модель системи фінансового потенціалу має бути моделлю прийняття управлінських рішень в умовах динамічних змін ринку. Отже, система зовнішнього середовища організації поєднує економічну, політичну, соціальну, технологічну підсистеми, в яких працює організація. Кожна з цих підсистем має розгалужену структуру, елементи якої незмінно мають вирішальне значення для прогнозування фінансової діяльності підприємства. В системі фінансового прогнозування параметри зовнішнього оточуючого середовища (як відбиття ринкового, правового, природно-біологічного та політико-економічного ризику) формують систему факторів мікрооточення.

Параметри "споживачі, конкуренти, постачальники, інфраструктура ділових відносин підприємства" враховуються в системі факторів мікрооточення. Разом ці дві системи формують блок

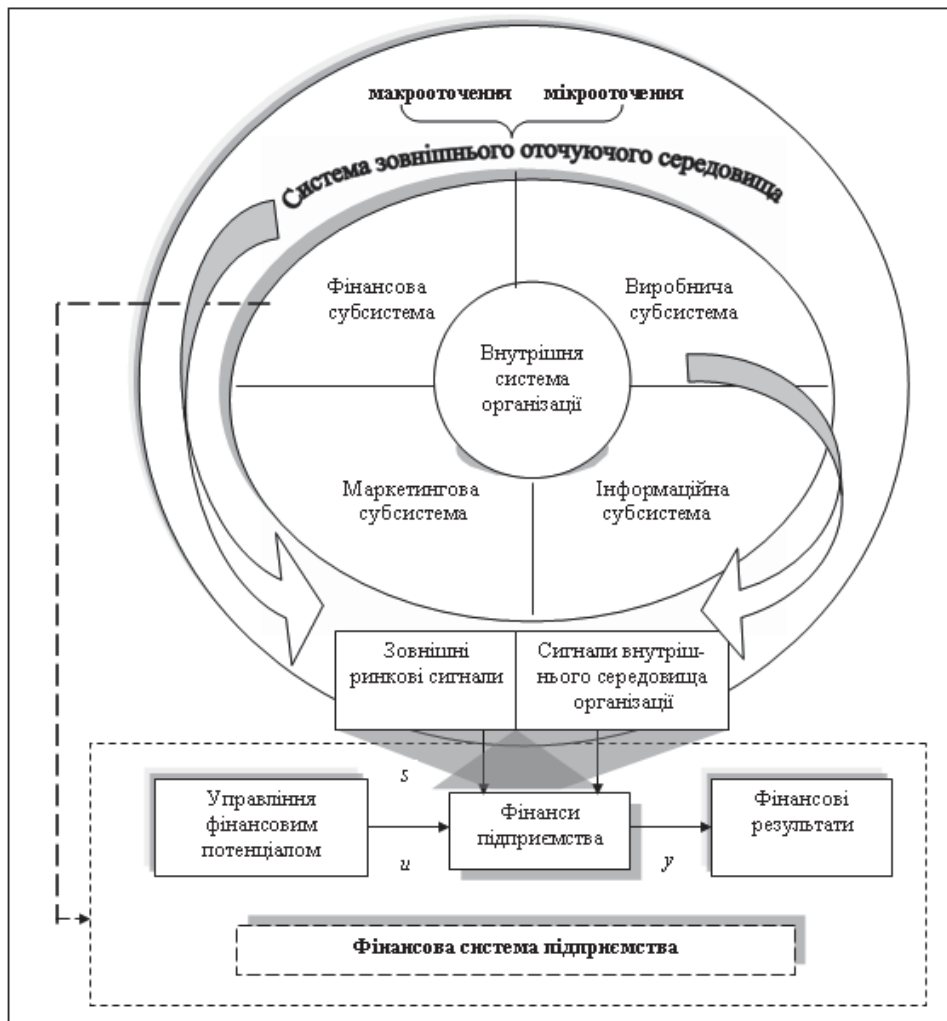

Рис. 1. Проекція моделі системи фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства під дією сигналів зовнішнього та внутрішнього середовища

Джерело: власна розробка автора.

"зовнішні ринкові сигнали". Сигнали, що поступають з мікрооточення формують систему факторів внутрішнього середовища підприємства. Взаємозв'язки всіх трьох підсистем формують систему прогнозних моделей взаємозв'язку факторів і фінансових результатів.

У моделі системи фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства фінансові результати виступають прогнозною величиною y , що в загальному випадку може бути представлена як змінна стану або вихідна величина системи, на вхід якої подаються відповідні вхідні та управлінські величини u і яка знаходиться під дією відповідних ризиків (зовнішніх та внутрішньо-організаційних сигналів) s .

Таким чином, досліджувана система фінансового потенціалу, представляє собою динамічну керувану систему, яка згідно з прогнозом формується таким чином, що в результаті спостережень під дією впливу зовнішніх ринкових сигналів, отримує вибірку реалізацій $y_t, t \in N$ та $u_t, t \in N$. Це дозволяє знайти ту оптимальну модель системи, яка прогнозує вихідну величину y_t на інтервалі упередження прогнозу $t \in P$.

Зв'язки між об'єктами і системою є суттєвими основами виникнення, існування та розвитку об'єкта і системи в цілому. З позиції побудованої моделі (рис. 1) визначимо організаційну структуру системи підприємства як сукупність внутрішньо взаємопов'язаних її частин, основними елементами якої є об'єкти організаційного управління: виробництво, маркетинг, фінанси, інформація, людські ресурси. Звідси, підсистеми фінансового потенціалу підприємства пропонуємо визначати як сукупність засобів управління фінансами підприємства, які забезпечують взаємозв'язок між процедурами прийняття управлінських рішень і генерацією фінансових результатів за умов постійних змін параметрів зовнішнього середовища.

У таблиці 1 наведено сукупність ознак, реалізованих на рівні системи фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства, які визначають необхідність фінансового прогнозування за принципами цілісності, якісної визначеності, відмежованості відносно середовища, генерованістю та структурованості, взаємодії частин системи між собою та її зв'язків із оточуючим середовищем, наявності інтегральних характеристик, синергованості і ціленаправленості.

Таблиця 1. Сукупність ознак реалізованих на рівні системи фінансового потенціалу підприємства

Системні ознаки	Реалізація на рівні системи фінансового потенціалу підприємства
Цілісність	Система фінансового потенціалу підприємства представляє собою дію управлінського впливу на засадах внутрішньої системи організації
Якісна визначеність	Якісні характеристики системи фінансового потенціалу: рівень та динаміка фінансових результатів, майновий та фінансовий стан підприємства, ділова активність та ефективність діяльності, фінансова стійкість тощо
Відмежованість відносно середовища	Система фінансового потенціалу відмежована від інших функціональних підсистем підприємства специфічністю функцій, пов'язаних із управлінням фінансових потоків
Генерованість і структурованість	Система фінансового потенціалу структурована системою безготівкових розрахунків, системою управління фінансовими ризиками, системою управління оборотним капіталом, системою фінансового планування і бюджетування, системою залучення нових фінансових ресурсів та ін.
Взаємодія частин системи між собою	Взаємодія і взаємовплив структурних елементів у середині системи фінансового потенціалу, а також із системами внутрішнього (виробнича, маркетингова, інформаційна субсистеми) та зовнішнього середовища організації
Взаємодія і зв'язок з навколишнім середовищем	Адаптація системи фінансового потенціалу підприємства до зміни зовнішнього середовища (внутрішня система організації та зовнішнє оточення підприємства) та здійснення доцільного вибору альтернатив прийняття фінансових рішень
Наявність інтегральних характеристик	Інтегральна характеристика системи фінансового потенціалу відображається у інтегральних показниках: складу, структури і динаміки джерел формування фінансових ресурсів, ефективності управління грошовими коштами, управління матеріальними оборотними засобами, управління прибутком, управління дебіторською заборгованістю, комерційним кредитом тощо
Синергованість	Система фінансового потенціалу набуває нових якісних характеристик в здатності відображувати результати взаємодії і взаємовпливу різних функціональних підсистем організації, а також ступінь адаптації підприємства до змін параметрів системи зовнішнього оточуючого середовища
Ціленаправленість	Формування фінансової стратегії і обґрунтування стратегічних орієнтирів фінансової діяльності підприємства

Джерело: власні дослідження автора.

В умовах неповноти прогностичної інформації, особливо факторів зовнішнього макро- та мікрооточення системи фінансового потенціалу підприємства, багатоваріантність результатів формується в ході операцій логіко-математичного, імовірнісного

і нечітко-множинного аналізу. Згідно зі схемою (рис. 2), зміст кожного індикатора (фактора) деталізується за допомогою множини взаємозв'язків з іншими факторами. Утворені системи показників представляють собою основу для складання прогностичних сце-

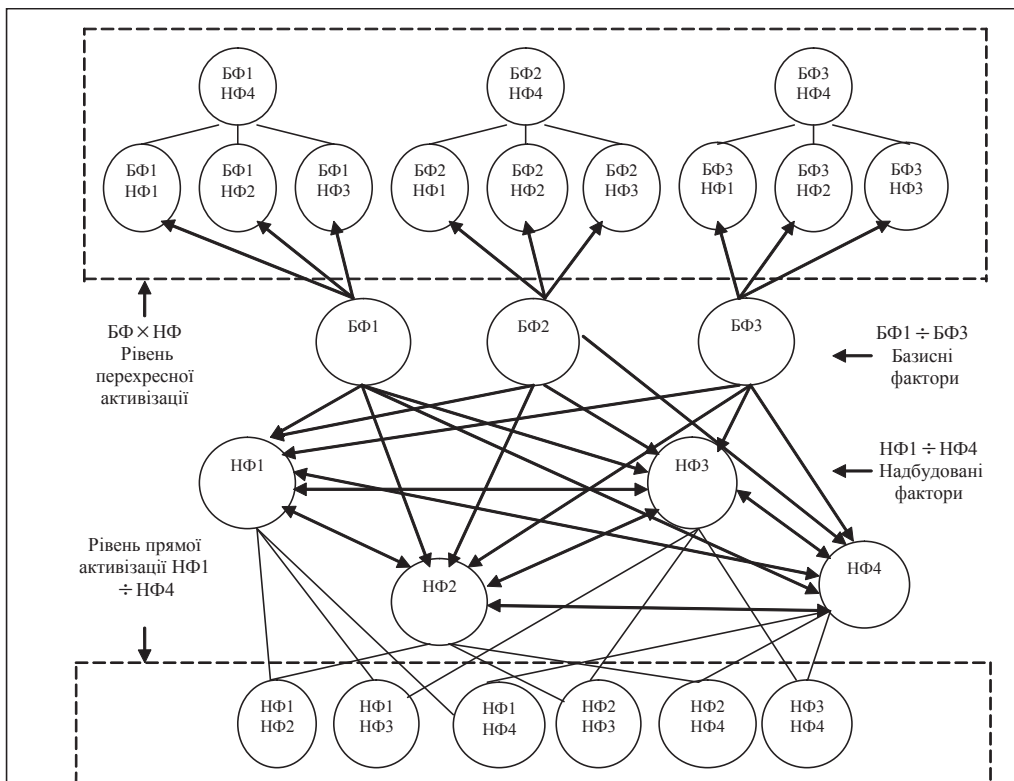

Рис. 2. Прямая та перехресная активизация базисных та надбудованих факторів модифікації підсистем фінансового потенціалу підприємства

Джерело: власна розробка автора.

наріїв формування системи фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства.

Так, дослідження реалізації БФ1 відносно НФ1 розкриває специфіку управління маркетинговим потенціалом підприємства відносно системи зовнішніх факторів з позиції макрооточення. Комбінація БФ1 НФ2 формалізує вплив ринкових та правових закономірностей відносно параметрів управління організаційним потенціалом. Варіант БФ1 НФ3 дещо інакше трактує загальноприйняту в літературі взаємозалежність факторів ефективності використання виробничого потенціалу. В основі прогнозних розрахунків взаємної активізації даного фактору (БФ1 НФ3) та фінансових результатів нами покладене твердження П.Друкера, що в середині самого бізнесу не існує "центрів прибутку", а результати і ресурси знаходяться ззовні. Наприклад, максимізація прибутку, як головна ціль функціонування підприємства, як системи, є результатом його взаємодії із зовнішнім середовищем. Звідси, завжди знаходиться будь-хто ззовні (держава, споживачі), хто визначає ефективність зусиль бізнесу [3]. Виходячи з цього виробнича потужність підприємства, а звідси й ступінь використання виробничого потенціалу, є результативним показником, що, формується під впливом факторів зовнішнього порядку таких, як: динаміка державних інвестицій в основний капітал сільського господарства, зацікавленість фінансово-кредитних інститутів у довгостроковому кредитуванні сільськогосподарського виробництва, державна підтримка лізингових відносин та можливість стимулювання їх розвитку тощо. Тому, інтегруючою комбінацією для вищенаведеної групи реалізації БФ1 відносно НФ1 НФ4 є активізація факторів макрооточення відносно управління системою фінансового потенціалу підприємства (БФ1 НФ4). Таким чином, в основі прогнозування показників прибутковості діяльності лежить дослідження сумісності факторів макрооточення з факторами внутрішнього середовища підприємства, що у вихідних величинах фінансового потенціалу приймає форму відповідних фінансових результатів.

Групи факторів, що утворюються з комбінацій БФ2 відносно НФ1 НФ4, відображують внутрішні зв'язки між всіма підсистемами сільськогосподарського підприємства в сформованій системі факторів внутрішнього середовища підприємства. Інтегруюча складова БФ2 НФ4 в прогнозній модифікації розкриває зміст причинних зв'язків у реалізації механізму ефективного управління системою фінансового потенціалу відносно сигналів внутрішнього середовища підприємства. Реалізація БФ3 відносно НФ1 НФ4 розкриває можливості підприємства щодо управління його маркетинговим, організаційним, виробничим потенціалом за умов неупорядкованого, але визначального впливу факторів зовнішнього мікрооточення. Зобразити сутність причинних зв'язків між двома системами факторів можна на прикладі інтегруючої комбінації БФ3 НФ4, що демонструє залежність вихідних фінансових результатів від характеру відносин підприємства із потенційними споживачами, постачальниками, конкурен-

тами та його ділової активності, що розміщуються в середовищі ризику непередбачуваності поведінки контрагентів, споживачьких примх, змін конкурентних і ділових інтересів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, рівень активності прямих факторів передбачає появу нових комбінованих зв'язків між надбудованими факторами. Подібні зв'язки між утвореними базисними факторами є неоднозначними, реалізація яких здійснюється із надбудованими факторами. Натомість взаємна активність надбудованих факторів характеризується більш чіткою зворотною реакцією та тісною часовою обмеженістю за певних фінансових нормативів. Реалізація параметрів управління організаційним потенціалом (НФ2) актуалізує зміни параметрів управління маркетинговим, виробничим потенціалом підприємства. Результатом взаємозв'язку між реалізацією БФ та НФ є модифікація сценарію прогнозу системи фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства, який представляє собою своєрідні процеси, здатні інтегрувати фінансові індикатори з урахуванням впливу подій, часто невідомих і діючих в різних напрямках.

Література:

1. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент / И.Т. Балабанов. — М.: Финансы и статистика, 1996. — 188 с.
2. Беляев А.А. Системология организации / А.А.Беляев, Э.М. Коротков. — М.: Инфра-М, 2000. — 182 с.
3. Друкер П. Управление, нацеленное на результаты: [пер. с англ.] / П. Друкер. — М.: Технологическая школа бизнеса. — 1994. — 200 с.
4. Мильнер Б.З. Теория организации / Б.З.Мильнер. — М.: ИНФРА-М, 1998. — 336 с.
5. Фицджеральд Р. Управление финансами предприятия для менеджеров. Руководство по планированию, контролю и принятию решений / Р.Фицджеральд; пер. с англ. — Днепр.: Баланс-Клуб, 2003. — 456 с.

References:

1. Balabanov, Y.T. (1996), Rysk-menedzhment [Risk Management], Fynansy y statystyka, Moscow, Russia.
 2. Belyaev, A.A. (2000), Systemolohyya orhanyzatsyy [Systemolohyya organization], Ynfra-M, Moscow, Russia.
 3. Druker, P. (1994), Upravlenye, natselennoe na rezul'taty. [Management, natselennoe for results], Tekhnolohych. shkola byznesa, Moscow, Russia.
 4. Myl'ner, B.Z. (1998), Teoryya orhanyzatsyy [Theory of organization], YNFRA-M, Moscow, Russia.
 5. Fytszheral'd, R. (2003), Upravlenye fynansamy predpryyatyuyu dlya menedzherov. Rukovodstvo po planirovaniyu, kontrolyu y prynyatyuyu resheniy. [Management Finance for enterprise managers. Guide to planning, monitoring and adoption of decisions], Balans-Klub, Dnepropetrovsk, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 14.07.2015 р.*